

Niederle, Rostislav

Estetický postoj

In: Niederle, Rostislav. *Pojmy estetiky : analytický přístup*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2010, pp. 69-70

ISBN 9788021053076

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/124124>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ESTETICKÝ POSTOJ

Podle Kanta nemá objekt žádnou objektivní estetickou vlastnost, která by fundovala možnou pravdivost estetického soudu o tom objektu. To, co podle Kanta a jeho následovníků – Schopenhauera¹¹², ve 20. století např. Stolnitz – odlišuje estetické hodnocení od hodnocení mimoestetického se proto musí nacházet na úrovni hodnotícího subjektu. Kant jako distinktivní rys estetického hodnocení nabízí *bezzájmovost*¹¹³. Dickie argumentuje, že ten pojem je prázdný, a tedy neúčinný; postupuje tak, že napadá roli, jakou v mnoha estetických teoriích hraje pojem *bezzájmovost* (napadá tedy zejména teorii Kantovu).¹¹⁴

Na tomto místě obecně připomenutí. V dějinách estetiky byly postulovány zhruba dvě nutné epistemické podmínky pro kritické verdikty. Podstatná pro hodnocení má být specifická estetická vlastnost hodnoceného objektu (např. Platónova či Plótinova krása), nebo specifický *estetický postoj* (např. *ne/zájem*) hodnotitele (běžný spíše u těch teoretiků, kteří mají sklon popírat objektivitu estetických vlastností). Právě proti tomu druhému pojmu – *estetický ne/zájem* – Dickie namítá, že zvláštní estetický postoj je zbytečný, mýtus.¹¹⁵ Mezi tím, co bychom pracovně nazvali estetickým vnímáním a vnímáním obyčejným nelze podle Dickieho principiálně nalézt distinkci. Dickie argument je jednoduchý: už sama *bezzájmovost* přece něco vypovídá o recipientových motivech, je sama o sobě druhem zájmu – o *bezzájmovost*. *Bezzájmovost* tedy nepoukazuje na žádný rys v recipientově aktu vnímání:

1. Abychom dodali obsah „*bezzájmovosti*“, musíme nejprve porovnat *bezzájmovou* pozornost s *pozorností zájmovou*.
2. *Zájmová* pozornost není *zájmovou* pozorností k objektu O, ale k něčemu, co není O. (Majitel loutkového divadélka, jehož hra těší jen proto, že přitom má zájem na zisku, který mu přinese výtečnost dané hry, selhává v *zájmu* o hru.)
3. *Pozornost* k něčemu jinému než je O je však *nepozornost* k O, *bezzájmovost*, rozptýlení.

112 U Schopenhauera je estetické vnímání prostřednictvím *bezzájmovosti* vyvázáno z kauzálních pout běžného vnímání. Přestavuje tak jednu ze svobodných možností, jak se odpoutat z tohoto slzavého údolí kauzální nutnosti.

113 Přesněji: *bezzájmové* potěšení.

114 V teorii Stolnitzově je *estetický postoj* chápán jako *bezzájmová* a *chápavá* pozornost vůči jakémukoliv objektu vědomí kvůli němu samému a jako *takový* je *nutnou* podmínkou kritického verdiktu. Srov. STOLNITZ, JEROME. „The Aesthetic Attitude“ in the Rise of Modern Aesthetics. *Journal of Aesthetics and Art Criticism* 36(4), 1978, s. 409–422.

115 DICKIE, GEORGE. The Myth of the Aesthetic Attitude. *American Philosophical Quarterly*, vol. I (1964), s. 54–64.

4. Zájmovou pozornost a bezzájmovou pozornost nelze jasně rozlišit, protože obě indukují rozptýlení.
5. Rozptýlení není specificky estetický postoj.
- ∴ Bezzájmová pozornost není specificky estetický postoj.

Následně Dickie své stanovisko podpírá dalším známým argumentem. Dva lidé poslouchají symfonii – jeden jako přípravu na zkoušku z dějin hudby, druhý pro radost. První tudíž má specifický zájem (zkouška), druhý nikoli. Oba ale *mohou* tu hudbu poslouchat se stejnou, hlubokou, chápavou pozorností. Oba si *mohou* povšimnout přesně týchž rysů té hudby, z týchž hudebně vědních důvodů ocenit její strukturu. Přehledně:

1. Existuje jediný správný estetický postoj: *bezzájmovost*.
2. Osoba *A* vnímá dílo *D* se zájmem *z*.
3. Osoba *B* vnímá *D* *bezzájmově* (bez *z*).
4. *D* má soubor esteticky relevantních vlastností (v_1, \dots, v_n) .
5. *A* i *B* vnímají jen a pouze (v_1, \dots, v_n) v *D*.
6. *A* (se *z*) i *B* (bez *z*) mohou dospět k témuž kritickému verdiktu.
- ∴ Pojem *bezzájmovost* je esteticky irelevantní.

Psychologické podmínky estetického hodnocení – neboť ta část epistemologie, která se zabývá zájmy a postoji subjektů, spadá do psychologie – jsou stále předmětem sporů¹¹⁶, i když v poslední době v diskusích převažuje spíše tematika estetických pojmů.

¹¹⁶ Diskuse Dickieho argumentů viz KEMP, GARRY. *The Aesthetic Attitude*. The British Journal of Aesthetics 1999, 39 (2), s. 392–399.